

## ارزیابی کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران

دکتر ناهید بنی اقبال<sup>۱</sup>  
معصومه علی کرمی<sup>۲</sup>

### چکیده:

هدف: پژوهش حاضر به ارزیابی وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران در مقایسه با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران می‌پردازد.

روش شناسی: روش تحقیق پیمایشی و از نوع ارزیابی تطبیقی است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه و برای تعیین شاخص‌ها و تحلیل آماری آنها از استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران استفاده شده است. بدین منظور وضعیت این کتابخانه‌ها از لحاظ ۸ مولفه اصلی استاندارد با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران مقایسه شده است.

جامعه پژوهش: جامعه این پژوهش، کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران است که شامل ۲۴ کتابخانه تخصصی می‌شود ولی با توجه به اینکه یک کتابخانه به علت نقل و انتقال، فضای فیزیکی و شرایط ارائه خدمات ندارد و ۲ کتابخانه بنا به دلایلی حاضر به همکاری نشده‌اند؛ لذا جامعه مورد مطالعه در این پژوهش را ۲۱ کتابخانه باقیمانده تشکیل می‌دهد.

یافته‌های پژوهش: در این پژوهش مجموعاً ۱۱۳ شاخص برای استانداردها در نظر گرفته شده است. ابتدا مولفه‌های استانداردهای اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، نیروی انسانی، مجموعه، سازماندهی منابع، خدمات، ساختمان و تجهیزات و بودجه، تهیه و تنظیم و با استانداردها مقایسه شد و این نتایج بدست آمد: استانداردهای مذکور به ترتیب ۸ مورد فوق در ۹۵، ۶۲، ۸۱، ۱۰۰، ۷۶، ۶۷، ۵۷ و ۵۲ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج نهایی بررسی وضعیت استانداردهای ۸ گانه کتابخانه‌های تخصصی ایران در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران، مشاهده شد که ۷ استاندارد اول یعنی استانداردهای اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، نیروی انسانی، مجموعه، سازماندهی، خدمات و ساختمان و تجهیزات در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند و تنها در مورد استاندارد بودجه نمی‌توان اظهار نظر قطعی کرد. بنابراین می‌توان گفت استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود، گرچه میزان رعایت شاخص‌ها متفاوت است.

کلید واژه‌ها: ارزیابی، کتابخانه‌های تخصصی، کتابخانه‌های صنعت نفت، استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران

## مقدمه

کتابخانه‌های تخصصی معمولاً در خدمت یک سازمان دولتی یا خصوصی، یک نهاد فرهنگی، یک کارخانه، یک شرکت تولیدی، یک مرکز علمی و به طور کلی در خدمت سازمانهایی هستند که برای انجام مأموریت خاص خود نیاز به اطلاعات دارند. به همین علت است که ماهیت وظایف و مدیریت در یک کتابخانه تخصصی بسیار متفاوت از سایر کتابخانه‌ها است. (روشن بین ۱۳۷۸، ۲۰). آنچه کتابخانه‌های تخصصی را از سایر کتابخانه‌ها متمایز می‌کند تمرکز شدید آن بر یک رشته خاص و تاکید آن بر دانش امروزی است. (علمی ۱۳۸۴، ۲۳)

اهمیت کتابخانه‌های تخصصی و لزوم برخورداری آنها از شرایط و امکانات و وضعیت مطلوب، توجه بیشتر به این کتابخانه‌ها را ایجاب می‌کند، از این رو لازم است که نسبت به وضعیت این کتابخانه‌ها و نقاط ضعف و قوت آنها آگاهی بیشتری فراهم شود. این کتابخانه‌ها نقش بسزایی در روزآمدسازی اطلاعات متخصصان جهت دستیابی به اهداف سازمان مربوطه ایفا می‌کنند، کتابخانه‌های تخصصی صنعت نفت نیز از این قاعده مستثنی نیستند و تطابق آنها با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

نظر به اینکه بحث پژوهش و ارتقای سطح علمی در صنعت نفت، تاثیر بسزایی در استراتژی‌های کلان کشور دارد، شرایط و امکانات مطلوب و مطابق با استانداردها در کتابخانه‌های این سازمان عظیم می‌تواند نقش کلیدی در این زمینه ایفا نماید. این پژوهش در صدد است با گردآوری اطلاعات در زمینه‌های اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، نیروی انسانی، مجموعه، سازماندهی منابع، خدمات، ساختمان و تجهیزات و بودجه، وضعیت موجود کتابخانه‌های تخصصی صنعت نفت شهر تهران را ارائه کرده و با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران مقایسه و مورد بررسی قرار دهد.

## پرسشهای پژوهش

- ۱- کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد اهداف و وظایف کتابخانه‌های تخصصی ایران مطابقت دارند؟
- ۲- شاخص‌های مربوط به استاندارد سازمان و مدیریت کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟
- ۳- کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان شاخص‌های مربوط به استاندارد نیروی انسانی کتابخانه‌های تخصصی ایران را رعایت می‌کنند؟
- ۴- کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد مجموعه کتابخانه‌های تخصصی ایران مطابقت دارند؟
- ۵- شاخص‌های مربوط به استاندارد سازماندهی کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟
- ۶- کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان شاخص‌های مربوط به استاندارد خدمات کتابخانه‌های تخصصی ایران را رعایت می‌کنند؟
- ۷- شاخص‌های مربوط به استاندارد ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟
- ۸- کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد بودجه مطابقت دارند؟

## پیشینه پژوهش

رسولی املشی (۱۳۷۸) وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران را مورد بررسی قرار داده است. نتیجه تحقیق نشاندهنده وجود نارسایی‌هایی در ابعاد گوناگون از جمله نیروی انسانی متخصص، ساختمان و فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات، مجموعه کتابخانه، تخصیص بودجه و... می‌باشد.

هاشمیان (۱۳۸۲) کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی را براساس استانداردهای موجود ارزیابی کرده است. براساس نتایج این پژوهش حدود نیمی از کتابخانه‌های بیمارستانی از نظر داشتن نیروی انسانی متخصص زیر سطح استاندارد بوده و تنها ۲۹ درصد از مسئولین کتابخانه از نظر سطح تحصیلات و رشته تحصیلی استاندارد هستند. هیچیک از کتابخانه‌های مورد بررسی از نظر مجموعه کتابها استاندارد نیستند. از نظر ساعات ارائه خدمات درصد کمی از کتابخانه‌ها استاندارد هستند.

سرایان (۱۳۸۴) به ارزیابی و مقایسه کتابخانه‌های صنعت برق استان تهران با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران پرداخته است و با در نظر گرفتن ۹۳ شاخص برای بررسی استانداردها، ۲۰ کتابخانه تخصصی برق مستقر در استان تهران را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد که از لحاظ میزان رعایت استانداردها، استانداردهای اهداف و وظایف و سازمان و مدیریت در وضعیت بهتری نسبت به سایر استانداردها قرار دارند و استانداردهای خدمات و بودجه در وضعیت نامناسبی هستند.

عزیزی (۱۳۸۷) کتابخانه‌های تخصصی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران بر اساس استانداردهای تخصصی ایران ارزیابی کرده است. در این پژوهش، ۸۶ شاخص برای بررسی استانداردها در نظر گرفته شده است. از نظر میزان رعایت، استانداردهای اهداف و وظایف، و سازمان و مدیریت در وضعیت مناسبتری نسبت به سایر استانداردها قرار دارند. زاجرت ۱ (۱۹۸۴) در تحقیق خود تحت عنوان "ارزیابی کتابخانه‌های تخصصی" متذکر می‌شود که با بررسی مقاله‌ها در مورد فنون ارزشیابی کتابخانه‌ها و توجه خاص بر رضایت کاربر و هزینه‌های آنها این تحقیق انجام شده است و نقش روشهای مختلف در کتابخانه‌های تخصصی مورد توجه می‌باشد.

آلمنا<sup>۲</sup> (۱۹۸۹) پژوهشی با عنوان "بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های تخصصی در غنا" انجام داده است. در مقاله‌ای بر پایه مشاهدات و تحقیقات بنیادی خود، مسائل مختلفی مانند امکانات، پرسنل، مواد و خدماتی که در این کتابخانه‌ها فراهم شده است را مورد بررسی قرار می‌دهد. نتایج نشانگر این واقعیت می‌باشد که مشکل اصلی تنها بودجه کتابخانه‌هاست و پیشنهادهای در جهت بهبود آن ارائه نموده است که شامل نیاز بیشتر کتابخانه‌ها به همکاری به خصوص در سطح بین المللی از طریق تاسیس مرکز اسناد ملی در کشور می‌باشد.

چیر<sup>۳</sup> (۲۰۰۲) در تحقیق خود تحت عنوان "راهنمایی برای کتابداران و مدیران بیمارستانها"، کتابداران را مجریان ارزشگذاری منابع و خدمات ضروری برای کاربران معرفی می‌کند و رهنمودهایی بر مبنای اطلاعات بدست آمده ارائه می‌دهد. کتابداران واجد شرایط مسئولیتهای خود بوده و نیروی انسانی و فضای فیزیکی کافی بوده اند. در این پژوهش کتابخانه علوم بهداشت نقش اساسی برای بیمارستان دارد. وی نتیجه می‌گیرد که با افزایش استفاده از اینترنت و تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی توسط پزشکان، پرستاران، بیماران و دیگر کارکنان بیمارستان نیاز به راهبردهای جدید برنامه‌ریزی و استقرار منابع اطلاعاتی، گزینش و ارزیابی منابع خاص اطلاعاتی و تکنولوژی مربوط به آنها وجود دارد.

سینگ<sup>۴</sup> (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان "کتابخانه‌های تخصصی در هند و روشهای جدید" به بررسی وضعیت کتابخانه‌های هند می‌پردازد. این مقاله هدفش توسعه کتابخانه‌های تخصصی در هند و فراهم آوری دیدگاهی کافی درباره چگونگی عملکرد کتابخانه‌های تخصصی به ویژه در نسل جدیدتر کتابخانه‌ها می‌باشد که لازم است با مهارتهای جدیدتر مواجه شوند. نتایج نشانگر این موضوع است که در بیشتر کتابخانه‌های هند امکاناتی مانند منابع اینترنتی و دیگر منابع دیجیتالی و الکترونیکی و شبکه‌های جهانی در حال پذیرفته شدن هستند. گرایش جدید کتابخانه‌ها توسعه وب سایت خود کتابخانه‌ها می‌باشد.

فانک<sup>۵</sup> (۲۰۰۸)، در پژوهشی تحت عنوان "استفاده از استانداردها برای مورد خاص: از جمله جامعه کتابخانه‌های پزشکی"، به بررسی استفاده از استانداردها در کتابخانه‌های تخصصی پزشکی پرداخته است. هدف از این مقاله بررسی چگونگی استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی پزشکی از استانداردها می‌باشد. روش مورد استفاده برای نشان دادن تاثیر استفاده از

1. Zachert  
2. Alemna  
3. Chair  
4. Sing  
5. Carfa.j. Funk

استانداردها در افزایش تعداد پرسنل و بودجه است. نتایج نشان دهنده این موضوع است که باید بیشتر کتابخانه‌ها را به استفاده از استانداردها تشویق نمود تا شاخص‌های کتابخانه‌ها بر اساس این ابزار مهم برای رسیدن به اهدافشان ارزیابی و گسترش یابند.

### روش پژوهش و ابزار گردآوری اطلاعات

روش پژوهش پیمایشی و از نوع تطبیقی می‌باشد. در این پژوهش جهت جمع‌آوری اطلاعات، از دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه استفاده شده است. سوالات پرسشنامه بر اساس استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران طراحی شده و برای افزایش روایی سوالات پرسشنامه از نظرات اساتید و همکاران متخصص در امور کتابداری و اطلاع‌رسانی استفاده شد. برای سنجش پایایی، پرسشنامه طراحی شده به ۵ کتابخانه ارسال گردید و پس از طی زمان دو هفته از پاسخگویی، دوباره به همان کتابخانه‌ها ارسال و مقدار آلفای کرونباخ برای آن محاسبه شد. مقدار آلفای کرونباخ برای پرسشنامه پژوهش برابر با ۰/۷۹ بدست آمد که نشانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه است.

جدول ۱- وضعیت کلی کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران

ردیف	نام کتابخانه	زمان تاسیس	کارکنان						تعداد کل منابع	تعداد کل کارکنان	شیوه رده بندی				نرم افزار مورد استفاده		
			مقطع تحصیلی			رشته تحصیلی					کتابخانه	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس		فوق لیسانس	
			فوق لیسانس	لیسانس	فوق دیپلم	کتابداری	غیر کتابداری	کتابخانه									دیپلم
۱	کتابخانه مرکزی	۱۳۳۴	۲	۸				۷	۴	۱۱	۹۶۲۶۵	*	*				
۲	کتابخانه مرکزی	۱۳۸۶	۱	۱				۲		۲	۱۱۵۵۸	*	*				
۳	کتابخانه مرکزی	۱۳۶۲		۹			۶	۲	۱۳	۱۵	۲۹۰۲۸	*	*				
۴	کتابخانه مرکزی	۱۳۸۵	۲	۲	۱			۲	۳	۵	۸۳۴۰	*	*				
۵	کتابخانه پژوهشگاه	۱۳۳۷	۵	۲				۲	۴	۹	۱۱۹۵۷۸	*	*				
۶	کتابخانه شرکت	۱۳۵۰		۱					۱	۱	۴۶۵۵	*	*				
۷	کتابخانه شرکت ملی	۱۳۶۸					۲		۲	۲	۴۷۱۰	*	*				
۸	کتابخانه شرکت ملی	۱۳۶۲		۳					۱	۲	۱۷۹۲۰	*	*				
۹	کتابخانه شرکت ملی	۱۳۸۳	۲	۱					۳	۳	۳۹۹۰	*	*				
۱۰	کتابخانه امور اوپک	۱۳۶۸		۱					۱	۱	۸۰۰۰	*	*				
۱۱	کتابخانه معاونت امور	۱۳۷۶		۱					۱	۱	۲۹۸۰	*	*				

		*			*	۱۸۸۷۴	۲	۳	۱		۱	۳		۱۳۶۷	کتابخانه دانشکده	۱۲
			*		*	۵۸۵۰	۱	۱		۱				۱۳۵۹	کتابخانه نفت فلات	۱۳
			*		*	۶۷۱۷	۱	۱				۱		۱۳۸۲	کتابخانه مهندسی و	۱۴
*					*	۲۵۷۰	۱		۱				۱	۱۳۷۷	کتابخانه نفت خزر	۱۵
			*		*	۲۸۳۰۴	۳	۲	۱	۱	۱	۱		۱۳۶۲	کتابخانه مدیریت	۱۶
			*		*	۱۲۴۰۹	۲		۲		۱		۱	۱۳۷۴	کتابخانه موسسه	۱۷
			*		*	۵۹۳۷	۱		۱				۱	۱۳۸۰	کتابخانه سازمان	۱۸
			*		*	۴۷۲۰	۲	۱	۱	۱		۱		۱۳۷۰	کتابخانه شرکت نفت و گاز پارس	۱۹
*					*	۲۵۰۰	۲		۲			۱	۱	۱۳۷۷	کتابخانه معاونت	۲۰
*					*	۲۱۶۰	۲	۲			۱	۱		۱۳۷۰	کتابخانه شرکت ملی	۲۱

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، کتابخانه مرکزی شرکت ملی نفت قدیمی‌ترین کتابخانه می‌باشد که در سال ۱۳۳۵ تاسیس شده است و کتابخانه مرکزی شرکت ملی گاز، جدیدترین کتابخانه می‌باشد که در سال ۱۳۸۶ تاسیس شده است. انتظار می‌رود کتابخانه‌هایی که دارای سابقه فعالیت بیشتری می‌باشند استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی را بیشتر رعایت کنند. کتابخانه پژوهشگاه صنعت نفت با ۱۱۹۵۷۸ مدرک دارای بیشترین میزان مجموعه و کتابخانه شرکت ملی نفتکش با ۲۱۶۰ مدرک دارای کمترین میزان مجموعه می‌باشند.

### یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آنها

در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، و پاسخ دادن به پرسشهای اساسی، و تعیین سطح معنی داری هر یک از استانداردها از آزمون دو جمله‌ای Binomial استفاده شده است. نتایج آماره آزمون، ممکن است به حالت‌های زیر منجر شود:

➤ در صورتی که آماره آزمون  $Z$  بزرگتر از  $1/64$  باشد، با اطمینان ۹۵ درصد نسبت کتابخانه‌هایی که استاندارد مورد نظر را رعایت کرده‌اند، بیش از نسبت کتابخانه‌هایی است که آن استاندارد را رعایت نکرده‌اند و به صورت معنی داری بزرگتر از ۵۰٪ کل کتابخانه‌های مورد مطالعه است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص مورد نظر رعایت شده است. نتیجه آزمون این شاخص‌ها در جداول تجزیه و تحلیل با علامت ✓ مشخص شده‌اند.

➤ در صورتی که آماره آزمون  $Z$  کوچکتر از  $1/64$  باشد، با اطمینان ۹۵ درصد نسبت کتابخانه‌هایی که استاندارد مورد نظر را رعایت کرده‌اند، کمتر از نسبت کتابخانه‌هایی است که آن استاندارد را رعایت نکرده‌اند و به صورت معنی داری کوچکتر از ۵۰٪ کل کتابخانه‌های مورد مطالعه است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص مورد نظر رعایت نشده است. نتیجه آزمون این شاخص‌ها در جداول تجزیه و تحلیل با علامت • نشان داده شده‌اند.

➤ در صورتی که آماره آزمون (Z) بین فاصله ۱/۶۴- الی ۱/۶۴ باشد، با اطمینان ۹۵ درصد تفاوت معنی‌داری بین نسبت کتابخانه‌هایی که استاندارد مورد نظر را رعایت کرده‌اند، با نسبت کتابخانه‌هایی که آن استاندارد را رعایت نکرده‌اند، وجود ندارد. بنابراین در مورد رعایت یا عدم رعایت شاخص مورد نظر نمی‌توان اظهار نظر کرد. نتیجه آزمون این شاخص‌ها در جداول تجزیه و تحلیل با علامت — نمایش داده شده‌اند.

پاسخ به پرسش اساسی اول: کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد اهداف و وظایف کتابخانه‌های تخصصی ایران مطابقت دارند؟

جدول ۲- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد اهداف و وظایف در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص:	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد اهداف و وظایف	
				بلی	خیر
✓	۵۸.۴	۱۰۰	۲۱	بلی	کتابخانه برای رسیدن به اهداف خود دارای خط مشی می‌باشد
		۰	۰	خیر	
✓	۹۶.۲	۸۴	۱۶	بلی	اهداف کتابخانه توسط رئیس کتابخانه با نظر کتابداران متخصص تدوین می‌شود
		۱۵	۳	خیر	
-	-۷۴.۰	۴۱	۷	بلی	خط مشی کتابخانه روشن و مکتوب است
		۵۸	۱۰	خیر	
-	-۲۴.۱	۳۵	۶	بلی	خط مشی کتابخانه به تصویب سازمان مادر رسیده است
		۶۵	۱۱	خیر	
-	۳۴.۱	۶۵	۱۳	بلی	خط مشی کتابخانه در فواصل زمانی مناسب بازنگری می‌گردد
		۳۵	۷	خیر	
✓	۸۰.۲	۸۳	۱۵	بلی	خط مشی کتابخانه در چارچوب شاخص‌ها و معیارهای قابل اندازه‌گیری تعریف شده است
		۱۷	۳	خیر	
✓	۹۲.۱	۷۱	۱۵	بلی	میزان و مکان استفاده از منابع خارج از محدوده کتابخانه برای رفع نیاز کاربران در خط مشی تعیین شده است
		۲۹	۶	خیر	
✓	۱۳.۳	۸۵	۱۷	بلی	سطح اولویت خدمات به کاربران در خط مشی مشخص شده است
		۱۵	۳	خیر	

مطابق جدول ۲، برای بررسی وضعیت استانداردهای مربوط به اهداف و وظایف کتابخانه‌های تخصصی به طور کلی ۸ شاخص در نظر گرفته شده است که به طور خلاصه نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است. به طور کلی نتایج تحلیل وضعیت استاندارد اهداف و وظایف در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می‌توان در دو بخش زیر خلاصه نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد اهداف و وظایف است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند:

شاخص‌های داشتن خط مشی که ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، تعیین سطح اولویت خدمات به کاربران در خط مشی که ۸۵ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، تدوین اهداف کتابخانه توسط رئیس کتابخانه با نظر کتابداران متخصص که در ۸۴ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، تدوین خط مشی در چارچوب شاخص‌ها و معیارهای قابل اندازه‌گیری که ۸۳ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند و تعیین میزان و مکان استفاده از منابع خارج از محدوده کتابخانه برای رفع نیاز کاربران در خط مشی که در ۷۱ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این بخش قرار دارند و به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد اهداف و وظایف است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

شاخص‌های بازنگری خط مشی در فواصل زمانی مناسب که ۶۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، روشن و مکتوب بودن خط مشی که ۴۱ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند و به تصویب رسیدن خط مشی توسط سازمان مادر که در ۳۵ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود.

### جدول ۳- تجزیه و تحلیل استاندارد اهداف و وظایف

استاندارد اهداف و وظایف	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۲۰	٪۹۵	٪۵۰/۱۰۰	۱۱/۵۹	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۱	٪۵			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۱. تجزیه و تحلیل استاندارد اهداف و وظایف

با توجه به جدول ۳ و نمودار ۱، مقدار آماره آزمون برابر با ۱۱/۵۹ است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۹۵ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. بنابراین می‌توان گفت استاندارد اهداف و وظایف در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود پاسخ به پرسش اساسی دوم: شاخص‌های مربوط به استاندارد سازمان و مدیریت کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟

جدول ۴- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد سازمان و مدیریت در کتابخانه‌های مورد مطالعه

استاندارد سازمان و مدیریت	تعداد	درصد	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون شاخص
رئیس کتابخانه زیر نظر مستقیم یکی از مدیران ارشد سازمان کار می‌کند	بلی	۷۵	۲۴.۲	✓
	خیر	۲۵		
کتابخانه دارای ساختار سازمانی (سلسه مراتب اختیارات و مسئولیتها) است	بلی	۸۰	۵۵.۲	✓
	خیر	۲۰		
ساختار سازمانی کتابخانه با تغییرات اهداف یا شیوه‌های کار تجدید نظر می‌شود	بلی	۵.۸۷	۰.۳	✓
	خیر	۵.۱۲		
کتابخانه برای تعیین بودجه، توسعه مجموعه و... کمیته مشورتی دارد	بلی	۶۲	۱۰.۱	-
	خیر	۳۸		
اعضای کمیته نمایندگان بخش‌های مختلف سازمان هستند	بلی	۶۹	۳۷.۱	-
	خیر	۳۱		
مدیریت سازمان عضو کمیته مشورتی است	بلی	۵۸	۵۵.۰	-
	خیر	۴۲		
رئیس کتابخانه دبیر کمیته است	بلی	۶۲	۸۷.۰	-
	خیر	۳۸		
وظایف کمیته مشورتی، روشن، دقیق و مکتوب است	بلی	۵۴	۳۶.۰	-
	خیر	۴۶		
حوزه وظایف و مسئولیت رئیس کتابخانه مشخص است	بلی	۱۰۰	۴۷.۴	✓
	خیر	۰		
رئیس کتابخانه از تصمیم‌گیری‌های مربوط به کتابخانه در سازمان، مطلع است	بلی	۷۰	۷۹.۱	✓
	خیر	۳۰		
رئیس کتابخانه به صورت مقطعی گزارش پیشرفت کار ارائه می‌دهد	بلی	۸۶	۳۰.۳	✓
	خیر	۱۴		

جهت بررسی استاندارد سازمان و مدیریت جمعاً ۱۱ شاخص در نظر گرفته شده است که نتایج آن در جدول ۴ خلاصه شده است. به طور کلی نتایج تحلیل وضعیت استاندارد سازمان و مدیریت در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می‌توان در دو بخش زیر خلاصه نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد سازمان و مدیریت است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند: شاخص‌های مشخص بودن حوزه وظایف رئیس کتابخانه که ۱۰۰ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، تجدید نظر ساختار سازمانی کتابخانه متناسب با تغییرات اهداف که در ۵.۸۷ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، ارائه گزارش پیشرفت کار توسط رئیس کتابخانه که ۸۶ درصد کتابخانه آن را مراعات می‌کنند، داشتن ساختار سازمانی که ۸۰ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، کار کردن رئیس کتابخانه زیر نظر مستقیم یکی از مدیران ارشد سازمان که در ۷۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات می‌شود، آگاهی رئیس کتابخانه از تصمیم‌گیری‌های سازمان در مورد کتابخانه که در ۷۰ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این بخش قرار دارند و به طور کلی می‌توان گفت که این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.



بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد سازمان و مدیریت است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

شاخص‌های وجود کمیته مشورتی که ۶۲ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، حضور نمایندگان بخش‌های مختلف سازمان در کمیته مشورتی که ۶۹ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، دبیر کمیته بودن رئیس کتابخانه که در ۶۲ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، عضو بودن مدیر سازمان در کمیته مشورتی که ۵۸ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند و روشن و مکتوب بودن وظایف کمیته مشورتی کتابخانه که در ۵۴ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان اظهار نظر صریحی انجام داد.

جدول ۵- تجزیه و تحلیل استاندارد سازمان و مدیریت

استاندارد سازمان و مدیریت	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۱۳	٪۶۲	٪۵۰/۰۰	۳/۰۵	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۸	٪۳۸			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۲. تجزیه و تحلیل استاندارد سازمان و مدیریت

با توجه به جدول ۵ مقدار آماره آزمون برابر با ۳/۰۵ است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۶۲ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. پس می‌توان نتیجه گرفت که استاندارد سازمان و مدیریت در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود. پاسخ به پرسش اساسی سوم: کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان شاخص‌های مربوط به استاندارد نیروی انسانی کتابخانه‌های تخصصی ایران را رعایت می‌کنند؟ به طور کلی ۱۴ شاخص برای بررسی کیفی و کمی وضعیت استانداردهای مربوط به نیروی انسانی کتابخانه‌های تخصصی در نظر گرفته شده است.

جدول ۶- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد نیروی انسانی در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد نیروی انسانی	
				بلی	خیر
✓	۱۳.۳	۸۸	۱۵	بلی	مسئولیت خدمات حرفه‌ای با کتابداران متخصص است
		۱۲	۲	خیر	
✓	۵۸.۳	۹۰	۱۸	بلی	رئیس کتابخانه از برنامه‌های پژوهشی سازمان به خوبی آگاه است
		۱۰	۲	خیر	
-	۱۰.۱	۶۲	۱۳	بلی	رئیس کتابخانه تخصص لازم برای ریاست دارد
		۳۸	۸	خیر	
✓	۵۸.۴	۱۰۰	۲۱	بلی	رئیس کتابخانه تجربه کافی برای ریاست دارد
		۰	۰	خیر	
-	-۲۳.۰	۴۷	۷	بلی	کارکنان غیر متخصص، دوره‌های لازم کتابداری را می‌گذرانند
		۵۳	۸	خیر	
-	۰۰.۱	۵.۶۲	۱۰	بلی	کتابخانه برای آشنا کردن کارمندان تازه وارد با فعالیتهای موجود برنامه مشخصی دارد
		۵.۳۷	۶	خیر	
-	۴۵.۰	۵۵	۱۱	بلی	زمینه آموزش مداوم متخصصان کتابخانه فراهم است
		۴۵	۹	خیر	
✓	۱۸.۲	۷۵	۱۵	بلی	شرح وظایف کارکنان به صورت روشن و مکتوب به آنها ابلاغ شده است
		۲۵	۴	خیر	
-	۲۵.۰	۵۳	۱۰	بلی	متخصصان کتابداری از امتیازات شغلی و استخدامی مساوی با سایر متخصصان سازمان برخوردارند
		۴۷	۹	خیر	
-	۰۰.۰	۵۰	۹	بلی	کتابخانه برنامه‌ای برای ارزیابی مستمر و قدردانی از کارکنان شایسته دارد
		۵۰	۹	خیر	
✓	۹۲.۳	۹۵	۱۸	بلی	کتابداران متخصص با رشته کاری و پژوهشی سازمان آشنایی دارند
		۵	۱	خیر	
●	-۶۴.۰	۴۳	۹	بلی	تعداد متخصصان شاغل، متناسب با استاندارد است
		۵۷	۱۲	خیر	
●	-۳/۶۶	۱۰	۲	بلی	تعداد کمک متخصصان شاغل، متناسب با استاندارد است
		۹۰	۱۹	خیر	
●	-۱۲.۴	۵	۱	بلی	تعداد کل کارکنان، متناسب با استاندارد است
		۹۵	۲۰	خیر	

چنانچه در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، نتایج تحلیل وضعیت استاندارد نیروی انسانی در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می‌توان در سه بخش زیر خلاصه نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد نیروی انسانی است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند:

در ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه رئیس کتابخانه تجربه کافی برای ریاست دارد، در ۹۵ درصد کتابخانه‌ها، کتابداران متخصص با رشته کاری و پژوهشی سازمان آشنایی دارند، در ۹۰ درصد کتابخانه‌ها، رئیس کتابخانه از برنامه‌های پژوهشی سازمان به خوبی آگاه است، در ۸۸ درصد کتابخانه‌ها مسئولیت خدمات حرفه‌ای با کتابداران متخصص است و در ۷۵ درصد کتابخانه‌ها شرح وظایف کارکنان به صورت مکتوب به آنها ابلاغ می‌گردد.

شاخص‌های نامبرده بالا در بخش اول قرار دارند و به طور کلی می‌توان گفت که این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

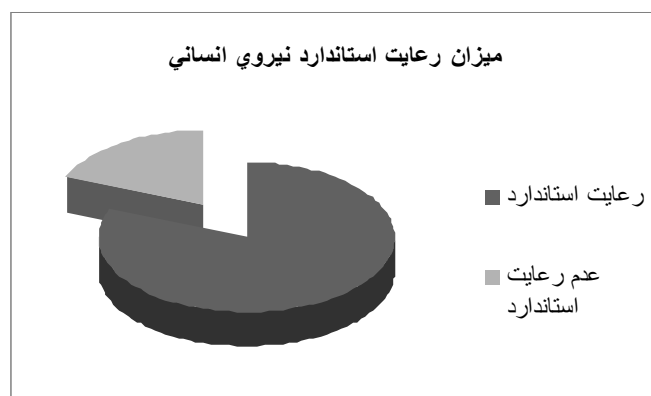
بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد نیروی انسانی است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

شاخص‌های داشتن برنامه برای آشنایی کارمندان جدید با فعالیتهای موجود که ۶۲.۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، تخصص رئیس کتابخانه که ۶۲ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، فراهم سازی زمینه آموزش مداوم متخصصان که در ۵۵ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، تساوی امتیازات شغلی متخصصان کتابداری با سایر متخصصان سازمان که در ۵۳ درصد کتابخانه‌ها مراعات می‌شود، داشتن برنامه‌ای برای ارزیابی مستمر و قدردانی از کارکنان شایسته که در ۵۰ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود و گذراندن دوره‌های کتابداری توسط کارکنان غیر متخصص که در ۴۷ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان اظهار نظر صریحی انجام داد.

بخش سوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد نیروی انسانی است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی‌شوند: شاخص‌های تناسب تعداد متخصصان و کمک متخصصان به ترتیب در ۴۳ و ۱۰ درصد کتابخانه‌ها رعایت شده است و شاخص تناسب تعداد کل کارکنان که تنها در ۵ درصد از کتابخانه‌ها رعایت شده است در این دسته قرار می‌گیرند و می‌توان گفت این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت نمی‌شوند.

جدول ۷- تجزیه و تحلیل استاندارد نیروی انسانی

استاندارد نیروی انسانی	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۱۷	٪۸۱	٪۵۰/۱۰۰	۷/۹۳	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۴	٪۱۹			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۳. تجزیه و تحلیل استاندارد نیروی انسانی

با توجه به جدول ۷، مقدار آماره آزمون برابر با ۷/۹۳ است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۸۱ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. بنابراین استاندارد نیروی انسانی از نظر کیفیت در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود.

پاسخ به پرسش اساسی چهارم: کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد مجموعه کتابخانه‌های تخصصی ایران مطابقت دارند؟

جدول ۷- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد مجموعه در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد مجموعه	
✓	۱۲.۴	۹۵	۲۰	بلی	کتابخانه منابع مورد نیاز کاربران را دارد
		۵	۱	خیر	
✓	۶۷.۳	۹۰	۱۹	بلی	منابع کتابخانه روزآمد و پویاست
		۱۰	۲	خیر	
✓	۵۸.۴	۱۰۰	۲۱	بلی	منابع کتابخانه نیازهای جاری و آتی اطلاعاتی کاربران را برآورده می‌کند
		۰	۰	خیر	
✓	۱۳.۳	۸۵	۱۷	بلی	مجموعه کتابخانه مرتباً با فهرستهای استاندارد و منابع کتابشناختی موضوعی مورد سنجش قرار می‌گیرد و مواد مرتبط به آن افزوده می‌شود
		۱۵	۳	خیر	
✓	۸۰.۲	۸۳	۱۵	بلی	کتابخانه خط مشی و راهکار مناسب و مکتوب برای گسترش مجموعه دارد
		۱۷	۳	خیر	
✓	۲۴.۲	۷۵	۱۵	بلی	سیاستگذاری مجموعه سازی توسط رئیس کتابخانه و همکاری کمیته مشورتی کتابخانه انجام می‌شود
		۲۵	۵	خیر	
✓	۵۳.۲	۷۹	۱۵	بلی	حوزه‌های موضوعی اصلی در خط مشی گسترش منابع معین شده و به صورت مقطعی تجدید نظر می‌گردد
		۲۱	۴	خیر	
-	۵۶.۱	۶۷	۱۴	بلی	مسئولیت نهایی گزینش مواد و تصویب سفارش بر عهده رئیس کتابخانه است
		۳۳	۷	خیر	
-	۶۴.۰	۵۷	۱۲	بلی	کتابخانه سیاست مدون و مکتوب برای وجین سالانه مجموعه دارد
		۴۳	۹	خیر	
-	۳۴.۱	۶۵	۱۳	بلی	منابع مفقود شده پس از ارزیابی نیازهای جاری کتابخانه جایگزین می‌شوند
		۳۵	۷	خیر	
✓	۸۴.۲	۸۱	۱۷	بلی	منابع و اسناد تولید شده در سازمان در کتابخانه نگهداری می‌شوند
		۱۹	۴	خیر	
✓	۳۸.۲	۷۶	۱۶	بلی	منابع اهدایی در صوت هماهنگی با سیاست کتابخانه پذیرفته می‌شوند
		۲۴	۵	خیر	
✓	۱۳.۳	۸۵	۱۷	بلی	از اسناد علمی منحصر به فرد سازمان، نسخه‌های پشتیبان تهیه می‌شود
		۱۵	۳	خیر	
✓	۷۹.۱	۷۰	۱۴	بلی	کتابخانه اشتراک بانکهای اطلاعاتی مهم و مرتبط را به صورت آنلاین یا لوح

		۳۰	۶	خیر	
●	۷۹.۱-	۳۰	۶	بلی	اشتراک منابع و امانت بین کتابخانه ای در کتابخانه برقرار است
		۷۰	۱۴	خیر	
✓	۱۲.۴	۹۵	۲۰	بلی	کتابخانه دارای پایگاه اطلاعاتی درون سازمانی است
		۵	۱	خیر	
●	۵۸.۴-	۰	۰	بلی	تعداد نشریات ادواری در کتابخانه متناسب با استاندارد است
		۱۰۰	۲۱	خیر	
●	۱۲.۴-	۵	۱	بلی	میزان مجموعه کل در کتابخانه متناسب با استاندارد است
		۹۵	۲۰	خیر	

چنانچه در جدول ۷ مشاهده می‌شود، ۱۸ شاخص برای بررسی وضعیت استاندارد مجموعه کتابخانه‌های مورد مطالعه در نظر گرفته شده است. نتایج تحلیل وضعیت استاندارد مجموعه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می‌توان در سه بخش زیر خلاصه نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد مجموعه است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند:

شاخص‌های برآورده سازی نیازهای جاری و آتی اطلاعاتی کاربران که ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، داشتن منابع مورد نیاز کاربران که در ۹۵ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، داشتن پایگاه اطلاعاتی درون سازمانی که ۹۵ درصد کتابخانه آن را مراعات می‌کنند، روزآمد سازی منابع که ۹۰ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، سنجش مجموعه با فهرستهای استاندارد که در ۸۵ درصد کتابخانه‌ها مراعات می‌شود، تهیه نسخه‌های پشتیبان از اسناد علمی منحصر به فرد که در ۸۵ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، داشتن خط مشی مکتوب برای گسترش مجموعه که ۸۳ درصد کتابخانه‌ها آن را مراعات می‌کنند، نگهداری اسناد تولیدی سازمان در کتابخانه که در ۸۱ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، تعیین حوزه‌های موضوعی اصلی در خط مشی گسترش منابع که ۷۹ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، پذیرش منابع اهدایی در صورت هماهنگی با سیاست کتابخانه که در ۷۶ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، سیاستگذاری مجموعه سازی توسط رئیس کتابخانه که ۷۵ درصد کتابخانه‌ها آن را مراعات می‌کنند و اشتراک بانکهای اطلاعاتی مهم و مرتبط که در ۷۰ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این بخش قرار دارند و به طور کلی می‌توان گفت که این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد مجموعه است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

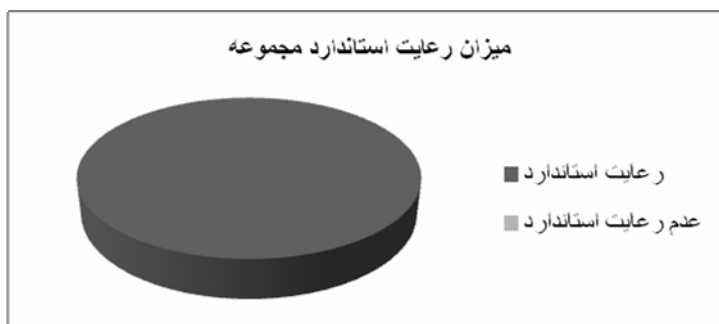
شاخص‌های تصویب نهایی سفارش توسط رئیس کتابخانه که ۶۷ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، جایگزینی منابع مفقود شده که ۶۵ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، و داشتن سیاست مدون و مکتوب برای وجین سالانه که در ۵۷ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان اظهار نظر صریحی انجام داد.

بخش سوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد مجموعه است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی‌شوند:

شاخص‌های اشتراک منابع و امانت بین کتابخانه ای در ۳۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، میزان مجموعه کل در ۵ درصد کتابخانه‌ها متناسب با استاندارد است و تعداد نشریات ادواری در هیچ یک از کتابخانه‌ها متناسب با استاندارد مربوطه نیست و می‌توان نتیجه گرفت این سه شاخص در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت نمی‌شوند.

جدول ۸- تجزیه و تحلیل استاندارد مجموعه

استاندارد مجموعه	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۲۱	٪۱۰۰	٪۵۰/۱۰۰	۱۲/۸۱	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۰	٪۰			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۴. تجزیه و تحلیل استاندارد مجموعه

با توجه به جدول ۸، مقدار آماره آزمون برابر با ۱۲/۸۱ است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. بنابراین استاندارد مجموعه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت شده است. پاسخ به پرسش اساسی پنجم: شاخص‌های مربوط به استاندارد سازماندهی کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟

جدول ۹- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد سازماندهی در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد سازماندهی	
✓	۵۸.۳	۹۰	۱۸	بلی	فهرست کتابخانه مطابق قواعد ملی و بین‌المللی کتابشناختی است
		۱۰	۲	خیر	
✓	۶۷.۳	۹۰	۱۹	بلی	کتابخانه با سیستم قفسه باز اداره می‌شود
		۱۰	۲	خیر	
✓	۶۴.۲	۸۲	۱۴	بلی	منابع مخازن بسته به راحتی در اختیار کاربران قرار می‌گیرد
		۱۸	۳	خیر	
✓	۱۳.۳	۸۵	۱۷	بلی	کتابخانه در سازماندهی منابع از همکاری شبکه ای و پایگاه‌های کتابشناختی بین‌المللی استفاده می‌کند
		۱۵	۳	خیر	
✓	۶۷.۳	۹۰	۱۹	بلی	کاربران به فهرست کلیه منابع موجود دسترسی دارند
		۱۰	۲	خیر	
✓	۳۸.۲	۷۶	۱۶	بلی	استفاده همزمان چند کاربر از فهرست عمومی کتابخانه امکانپذیر است
		۲۴	۵	خیر	
✓	۵۸.۴	۱۰۰	۲۱	بلی	کاربران به فهرستگانی از مجموعه کتابخانه‌های صنعت نفت دسترسی دارند
		۰	۰	خیر	

✓	۹۲.۱	۷۱	۱۵	بلی	منابع جدید حداکثر ظرف دو هفته سازماندهی می شوند
		۲۹	۶	خیر	
●	-۳۸.۲	۵	۲	بلی	کتابخانه از مارک ایران برای تبادل اطلاعات کتابشناختی پیروی می کند
		۹۵	۱۹	خیر	
-	۱۸.۰	۵۲	۱۱	بلی	مواد سازماندهی شده حداکثر ظرف ۳ روز، آماده سازی می شود
		۴۸	۱۰	خیر	
-	-۱۸.۰	۴۸	۱۰	بلی	منابع مرجع و دیداری و شنیداری جدا از مجموعه اصلی نگهداری می شود
		۵۲	۱۱	خیر	

با توجه به جدول ۹، ۱۱ شاخص برای بررسی استاندارد سازماندهی منابع در کتابخانه‌های مورد مطالعه در نظر گرفته شده است. نتایج تحلیل وضعیت استاندارد سازماندهی در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می توان در سه بخش زیر بیان نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد سازماندهی است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می شوند:

شاخص‌های دسترسی به فهرستگان مجموعه کتابخانه‌های صنعت نفت که ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می کنند، تنظیم فهرست کتابخانه مطابق قواعد بین المللی کتابشناختی که در ۹۰ درصد کتابخانه‌ها رعایت می شود، اداره کتابخانه با سیستم قفسه باز که ۹۰ درصد کتابخانه آن را مراعات می کنند، دسترسی به فهرست کلیه منابع موجود که ۹۰ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می کنند، استفاده از همکاری شبکه ای در سازماندهی منابع که در ۸۵ درصد کتابخانه‌ها مراعات می شود، سهولت دسترسی به منابع مخازن بسته که در ۸۲ درصد کتابخانه‌ها رعایت می شود و امکان استفاده همزمان چند کاربر از فهرست عمومی کتابخانه که ۷۶ درصد کتابخانه‌ها آن را مراعات می کنند، در این بخش قرار دارند و به طور کلی می توان گفت که این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می شوند.

بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد سازماندهی است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

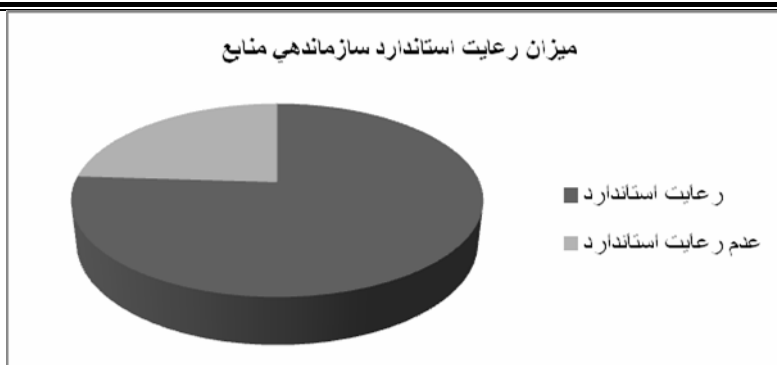
شاخص‌های آماده سازی مواد سازماندهی شده حداکثر ظرف ۳ روز که ۵۲ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می کنند و نگهداری جداگانه منابع دیداری و شنیداری از مجموعه اصلی که ۴۸ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می کنند، در این دسته قرار می گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی توان اظهار نظر صریحی انجام داد.

بخش سوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد سازماندهی است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی شوند:

شاخص پیروی از مارک ایران برای تبادل اطلاعات کتابشناختی تنها در ۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت شده است، در نتیجه می توان گفت این شاخص در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت نمی شود.

جدول ۱۰- تجزیه و تحلیل استاندارد سازماندهی منابع

استاندارد سازماندهی منابع	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۱۶	٪۷۶	٪۵۰/۱۰۰	۶/۷۱	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۵	٪۲۴			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۵. تجزیه و تحلیل استاندارد سازماندهی منابع

با توجه به جدول ۱۰، مقدار آماره آزمون برابر با  $6/71$  است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۷۶ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت شده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. نتایج حاکی از آن است که استاندارد سازماندهی منابع در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود. پاسخ به پرسش اساسی ششم: کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان شاخص‌های مربوط به استاندارد خدمات کتابخانه‌های تخصصی ایران را رعایت می‌کنند؟

جدول ۱۱- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد خدمات در کتابخانه‌های مورد مطالعه

استاندارد خدمات	تعداد	درصد	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون شاخص
کتابخانه به گروه‌های ویژه (معلولان و نابینایان و...) خدمات ارائه می‌دهد	بلی	۰	۵۸.۴-	●
	خیر	۲۱		
استفاده از منابع و کتابخانه به کاربران آموزش داده می‌شود	بلی	۱۷	۸۴.۲	✓
	خیر	۴		
کتابخانه خدمات مرجع ارائه می‌دهد	بلی	۱۹	۶۷.۳	✓
	خیر	۲		
اشاعه‌گرینشی اطلاعات در کتابخانه انجام می‌شود	بلی	۹	۶۴.۰-	-
	خیر	۱۲		
کتابخانه از شبکه‌های کتابشناختی و اینترنت استفاده می‌کند	بلی	۱۴	۵۶.۱-	-
	خیر	۷		
خدمات امانت بین کتابخانه‌ای در کتابخانه موجود است	بلی	۶	۹۷.۱-	●
	خیر	۱۵		
دسترسی کاربران به اطلاعات در زمان تعطیلی کتابخانه به صورت آنلاین امکانپذیر است	بلی	۱۱	۱۸.۰-	-
	خیر	۹		
حداقل یک نفر کتابدار متخصص در تمام ساعات کاری کتابخانه حضور دارد	بلی	۱۴	۰۹.۲	✓
	خیر	۵		
یک نفر متخصص کامپیوتر در تمام ساعات کاری کتابخانه حضور دارد	بلی	۱۳	۳۴.۱-	-
	خیر	۷		
کتابخانه دارای برنامه‌ای منظم جهت ترویج و تبلیغ فعالیتهای خود است	بلی	۱۷	۸۴.۲	✓
	خیر	۴		
کتابخانه حداقل ۴۸ ساعت در هفته به روی کاربران باز است	بلی	۲	۳۸.۲-	●
	خیر	۱۹		



به طور کلی ۱۱ شاخص برای بررسی وضعیت استاندارد مربوط به خدمات کتابخانه‌های تخصصی در نظر گرفته شده است که به طور خلاصه نتایج آن در جدول ۱۱ ارائه شده است. نتایج تحلیل وضعیت استاندارد خدمات در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران را می‌توان در سه بخش زیر بیان نمود:

**بخش اول:** شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند: شاخص‌های ارائه خدمات مرجع که ۹۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، آموزش استفاده از منابع و کتابخانه به کاربران که در ۸۱ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، داشتن برنامه‌ای منظم جهت ترویج و تبلیغ فعالیتهای کتابخانه که ۸۱ درصد کتابخانه آن را مراعات می‌کنند و حضور تمام وقت حداقل یک نفر کتابدار متخصص در کتابخانه که ۷۴ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، در این بخش قرار دارند و به طور کلی می‌توان گفت که این شاخص‌ها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

**بخش دوم:** شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

شاخص‌های استفاده از شبکه‌های کتابشناختی و اینترنت که ۶۷ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، حضور تمام وقت یک نفر متخصص کامپیوتر که ۶۵ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، دسترسی آنلاین کاربران به اطلاعات در زمان تعطیلی کتابخانه که ۵۲ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند و اشاعه‌گزینشی اطلاعات که ۴۳ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر کرد.

**بخش سوم:** شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی‌شوند: شاخص ارائه خدمات گروه‌های ویژه (معلولان و نابینایان و...) در هیچ یک از کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات نمی‌شود، شاخص‌های ساعت کار کتابخانه تنها در ۵ درصد کتابخانه و خدمات امانت بین کتابخانه‌ها در ۲۸.۵ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شود، در نتیجه می‌توان گفت شاخص‌های نامبرده در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت نمی‌شود.

جدول ۱۲- تجزیه و تحلیل استاندارد خدمات

استاندارد خدمات	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۱۴	٪۶۷	٪۵۰/۱۰۰	۴/۲۷	فرض صفر رد میشود
عدم رعایت استاندارد	۷	٪۳۳			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۶. تجزیه و تحلیل استاندارد خدمات

با توجه به جدول ۱۲، مقدار آماره آزمون برابر با ۴/۲۷ است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۶۷ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. بنابراین استاندارد خدمات در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود.

پاسخ به پرسش اساسی هفتم: شاخص‌های مربوط به استاندارد ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های تخصصی ایران تا چه میزان در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شود؟

جدول ۱۳- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد ساختمان و تجهیزات در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد ساختمان و تجهیزات	
-	۲۶.۰	۴۷	۹	بلی	برنامه‌ریزی ساختمان جدید یا توسعه ساختمان موجود کتابخانه زیر نظر کتابداران حرفه‌ای صورت می‌پذیرد
		۵۳	۱۰	خیر	
-	۴۵.۰	۵۵	۱۱	بلی	محل کتابخانه به یک نسبت و فاصله در دسترس کاربران سازمان قرار دارد
		۴۵	۹	خیر	
✓	۸۴.۲	۸۱	۱۷	بلی	در ساختمان کتابخانه ایمنی رعایت شده است
		۱۹	۴	خیر	
✓	۳۰.۳	۸۶	۱۸	بلی	ساختمان کتابخانه محیطی راحت، جذاب و آرام است
		۱۴	۳	خیر	
✓	۳۰.۳	۸۶	۱۸	بلی	در سالن کتابخانه از پله و اختلاف سطح استفاده نشده است
		۱۴	۳	خیر	
✓	۳۰.۳	۸۶	۱۸	بلی	ساختمان کتابخانه در برابر آتش سوزی تجهیز شده است
		۱۴	۳	خیر	
✓	۳۸.۲	۷۶	۱۶	بلی	کتابخانه دارای وسایل تامین حرارت مطلوب است
		۲۴	۵	خیر	
●	۳۸.۲	۲۴	۵	بلی	کتابخانه جهت جلوگیری از نفوذ صدا از خارج اقداماتی انجام داده است
		۷۶	۱۶	خیر	
-	۵۳.۱	۳۳	۷	بلی	ساختمان کتابخانه در برابر زلزله تجهیز شده است
		۶۷	۱۴	خیر	
✓	۵۸.۴	۱۰۰	۲۱	بلی	کتابخانه دارای یک درب عریض برای ورود و خروج است
		۰	۰	خیر	
-	۱۰.۱	۶۲	۱۳	بلی	کنترل رطوبت و تهویه مطلوب در کتابخانه امکانپذیر است
		۳۸	۸	خیر	
✓	۸۴.۲	۸۱	۱۷	بلی	کتابخانه دارای نور کافی است
		۱۹	۴	خیر	
●	۸۴.۲	۱۹	۴	بلی	برای کارمندان فنی، اتاق مجزا اختصاص داده شده است
		۸۱	۱۷	خیر	
●	۵۸.۴	۰	۰	بلی	درصدی از فضای کتابخانه به پژوهشگران معلول و نابینا تعلق دارد
		۱۰۰	۲۱	خیر	
●	۹۷.۱	۵.۲۸	۶	بلی	از تیغه نازک یا قفسه کتاب برای تقسیم فضا استفاده شده است
		۵.۷۱	۱۵	خیر	
●	۳۸.۲	۲۴	۵	بلی	طراحی داخلی کتابخانه بر مبنای منطق جریان کار و روابط بین بخشهاست
		۷۶	۱۶	خیر	
●	۳۸.۲	۲۴	۵	بلی	محل چراغها، منابع تامین حرارات و... قابل تغییر و انعطاف است
		۷۶	۱۶	خیر	
●	۹۷.۱	۵.۲۸	۶	بلی	میزان فضای کتابخانه متناسب با استاندارد است
		۵.۷۱	۱۵	خیر	

جدول ۱۳، نتایج بررسی ۲۱ شاخص در نظر گرفته شده برای استاندارد ساختمان و تجهیزات را در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نشان می‌دهد. نتایج بدست آمده را می‌توان در ۳ بخش زیر دسته بندی کرد:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند:

در ۱۰۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه دو شاخص وجود درب واحد برای ورود و خروج و فضای یک متر مربع برای ۲۰ نشریه ادواری رعایت شده است. ۸۶ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه محیطی راحت، جذاب و آرام دارند، و فاقد پله و اختلاف سطح در سالن مطالعه خود می‌باشند، در برابر آتش سوزی تجهیز شده‌اند و برای هر ۱۲۰ جلد کتاب یک متر مربع فضا اختصاص داده‌اند. شاخص‌های رعایت ایمنی در ساختمان کتابخانه، نور کافی و فضای مناسب برای هر کارمند نیز در ۸۱ درصد از کتابخانه‌ها رعایت شده است. همچنین در ۷۶ درصد کتابخانه‌ها شاخص حرارت مطلوب برای کتابخانه تامین شده است. به طور کلی می‌توان گفت که شاخص‌های نامبرده شده از استاندارد خدمات در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

شاخص‌های کنترل رطوبت و تهویه مطلوب که ۶۲ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه آن را رعایت می‌کنند، یکسان بودن فاصله کتابخانه برای کاربران که ۵۵ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، برنامه‌ریزی ساختمان جدید کتابخانه با نظر کتابداران حرفه ای که ۴۷ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، و تجهیز در برابر زلزله که ۳۳ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر کرد.

بخش سوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی‌شوند:

شاخص اختصاص فضا برای پژوهشگران معلول و نابینا در هیچ یک از کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات نمی‌شود. ۱۹ درصد کتابخانه‌ها شاخص اختصاص اتاق مجزا برای کارمندان فنی را رعایت می‌کنند. شاخص‌های جلوگیری از نفوذ صدا از خارج، طراحی داخلی بر مبنای منطق جریان کار و انعطاف پذیری محل چراغها و منابع تامین حرارت در ۲۴ درصد کتابخانه‌ها رعایت می‌شوند و در ۵.۲۸ درصد از کتابخانه‌ها دو شاخص استفاده از تیغه نازک یا قفسه کتاب برای تقسیم فضا و تناسب فضای کل کتابخانه رعایت می‌شود. با توجه به نتایج می‌توان گفت شاخص‌های نامبرده از جمله شاخص‌هایی هستند که در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات نمی‌شوند.

جدول ۱۴. تحلیل استاندارد ساختمان و تجهیزات

نتیجه آزمون	مقدار آماره Z	نسبت مورد آزمون	نسبت	مشاهده شده	استاندارد ساختمان و تجهیزات
فرض صفر رد میشود	۱/۸۳	%۵۰/۰۰	%۵۷	۱۲	رعایت استاندارد
			%۴۳	۹	عدم رعایت استاندارد
			%۱۰۰	۲۱	کل



نمودار ۷. تجزیه و تحلیل استاندارد ساختمان و تجهیزات

با توجه به جدول ۱۴، مقدار آماره آزمون برابر با  $1/83$  است که در ناحیه رد فرض صفر قرار دارد. در ۵۷ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت گردیده است و این مقدار به صورت معناداری بزرگتر از ۵۰ درصد است. پس استاندارد ساختمان و تجهیزات در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات شده است. پاسخ به پرسش اساسی هشتم: کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران تا چه میزان با شاخص‌های مربوط به استاندارد بودجه مطابقت دارند؟

جدول ۱۵- توزیع فراوانی رعایت شاخص‌های استاندارد بودجه در کتابخانه‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون شاخص	مقدار آماره Z	درصد	تعداد	استاندارد بودجه	
✓	۸۴.۲	۸۱	۱۷	بلی	کتابخانه از بودجه کافی و مستقل برخوردار است
		۱۹	۴	خیر	
✓	۳۸.۲	۷۶	۱۶	بلی	رئیس کتابخانه با روشهای نوین بودجه بندی آشنایی دارد
		۲۴	۵	خیر	
✓	۲۴.۲	۷۵	۱۵	بلی	بودجه کتابخانه بخش معینی از بودجه سازمان مادر است
		۲۵	۵	خیر	
-	۲۶.۰	۵۳	۱۰	بلی	در آغاز هر سال مالی بودجه به رئیس کتابخانه ابلاغ می‌شود
		۴۷	۹	خیر	
-	۳۴.۱	۶۵	۱۳	بلی	تهیه، تنظیم و نظارت بر بودجه کتابخانه توسط رئیس کتابخانه صورت می‌پذیرد
		۳۵	۷	خیر	
-	۸۹.۰	۶۰	۱۲	بلی	مسئولیت هزینه کردن بودجه بر عهده رئیس کتابخانه است
		۴۰	۸	خیر	
✓	۱۳.۳	۸۵	۱۷	بلی	اولویت بندی مصرف بودجه بر اساس اهداف و وظایف مدون کتابخانه است
		۱۵	۳	خیر	
-	۵۲.۱	۳۱	۵	بلی	بودجه کتابخانه حداقل ۵ درصد بودجه جاری سازمان است
		۶۹	۱۱	خیر	
●	۷۳.۱	۲۹	۵	بلی	مقدار بودجه کتابخانه در زمان کمبود شدید تا ۷ درصد بودجه کل سازمان قابل افزایش است
		۷۱	۱۲	خیر	
✓	۶۵.۱	۶۸	۱۳	بلی	۷۰ تا ۹۰ درصد بودجه کتابخانه برای تهیه منابع است
		۳۲	۶	خیر	
✓	۲۴.۲	۷۵	۱۵	بلی	بخش عمده ای از بودجه به تهیه منابع خارجی اختصاص

		۲۵	۵	خیر	
-	۰.۳۴-	۳۵	۷	بلی	۳۰ تا ۷۰ درصد هزینه‌های تهیه منابع کتابخانه به تهیه نشریات ادواری اختصاص دارد
		۶۵	۱۳	خیر	
-	۰.۴۷	۵.۵۵	۱۰	بلی	برای هزینه‌های سرمایه‌ای، بودجه‌ای جدا از بودجه جاری اختصاص می‌یابد
		۵.۴۴	۸	خیر	
●	۰.۹۲-	۵	۱	بلی	کتابخانه دارای دفاتر مالی و حسابداری جداگانه است
		۹۵	۱۸	خیر	

به طور کلی ۱۴ شاخص جهت بررسی وضعیت استاندارد مربوط به بودجه کتابخانه‌های تخصصی در نظر گرفته شده است که نتایج آن در جدول ۱۵ ارائه شده است. چنانچه ملاحظه می‌گردد، نتایج بدست آمده را می‌توان در ۳ بخش زیر خلاصه نمود:

بخش اول: شامل شاخص‌هایی از استاندارد بودجه است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند:

شاخص اولویت بندی مصرف بودجه بر اساس اهداف و وظایف مدون کتابخانه در ۸۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، داشتن بودجه کافی و مستقل در ۸۱ درصد از کتابخانه‌ها، آشنایی رئیس کتابخانه با روشهای نوین بودجه بندی در ۷۶ درصد از کتابخانه‌ها، شاخص‌های اختصاص بخش معینی از بودجه سازمان جهت کتابخانه و اختصاص بخش عمده‌ای از بودجه به تهیه منابع خارجی در ۷۵ درصد از کتابخانه‌ها، شاخص اختصاص ۷۰ تا ۹۰ درصد بودجه کتابخانه برای تهیه منابع در ۶۸ درصد کتابخانه‌ها مراعات می‌شوند و به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که شاخص‌های نامبرده شده از استاندارد بودجه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران رعایت می‌شوند.

بخش دوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد خدمات است که تفاوت معنی داری بین تعداد کتابخانه‌هایی که آنها را رعایت می‌کنند با کتابخانه‌هایی که آن را رعایت نمی‌کنند، وجود ندارد و در مورد این شاخص‌ها نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر نمود:

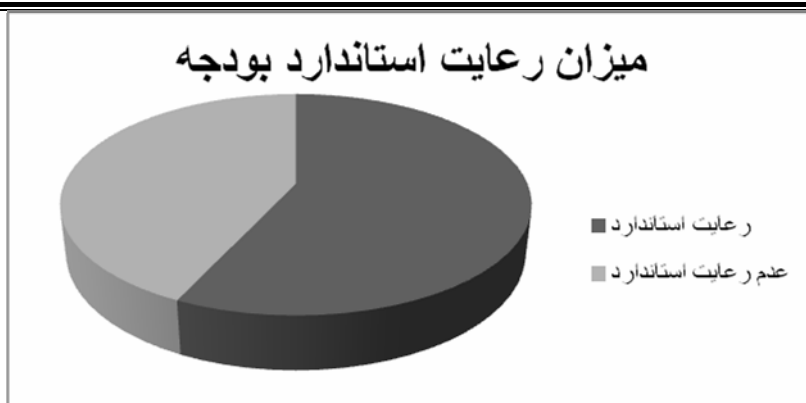
شاخص تهیه، تنظیم و نظارت بر بودجه توسط رئیس کتابخانه در ۶۵ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شود. در ۶۰ درصد از کتابخانه‌ها رئیس کتابخانه مسئولیت هزینه کردن بودجه را برعهده دارد، شاخص اختصاص بودجه جداگانه برای هزینه‌های سرمایه‌ای در ۵.۵۵ درصد کتابخانه‌ها مراعات می‌شود، ابلاغ بودجه به رئیس کتابخانه در آغاز هر سال مالی که ۵۳ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، اختصاص ۳۰ تا ۷۰ درصد هزینه‌های تهیه منابع به تهیه نشریات ادواری در ۳۵ درصد از کتابخانه‌ها رعایت می‌شود و ابلاغ بودجه به رئیس کتابخانه در آغاز هر سال مالی که ۳۱ درصد کتابخانه‌ها آن را رعایت می‌کنند، در این دسته قرار می‌گیرند و در مورد رعایت یا عدم رعایت آنها در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور صریح اظهار نظر کرد.

بخش سوم: شامل شاخص‌هایی از استاندارد بودجه است که در کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت نمی‌شوند:

شاخص داشتن دفاتر مالی و حسابداری جداگانه تنها در ۵ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات می‌شود. همچنین ۲۹ درصد کتابخانه‌ها، شاخص افزایش مقدار بودجه کتابخانه تا ۷ درصد بودجه کل سازمان در مواقع لزوم را رعایت می‌کنند. بنابراین شاخص‌های نامبرده از جمله شاخص‌هایی هستند که در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات نمی‌شوند.

جدول ۱۶- تجزیه و تحلیل استاندارد بودجه

استاندارد بودجه	مشاهده شده	نسبت	نسبت مورد آزمون	مقدار آماره Z	نتیجه آزمون
رعایت استاندارد	۱۱	٪۵۲	٪۵۰/۰۰	-۰/۶۱	فرض صفر رد نمیشود
عدم رعایت استاندارد	۱۰	٪۴۸			
کل	۲۱	٪۱۰۰			



نمودار ۸. تجزیه و تحلیل استاندارد بودجه

با توجه به جدول ۱۶، مقدار آماره آزمون برابر با  $0/61$  است که در ناحیه رد فرض صفر قرار ندارد. در ۵۲ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این استاندارد رعایت شده است. با توجه به مطالب بیان شده در ابتدای این فصل و با توجه به اینکه مقدار آماره  $Z$  بین فاصله  $1/64$  - الی  $1/64$  قرار دارد، در مورد رعایت یا عدم رعایت استاندارد بودجه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به صراحت اظهار نظر کرد.

#### بحث

رسولی املشی در سال ۱۳۷۸ به بررسی وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران پرداخته است. نتایج تحقیق نشان دهنده وجود نارسایی‌هایی در بخش نیروی انسانی متخصص، ساختمان و فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات، مجموعه کتابخانه، تخصیص بودجه و... است. در این پژوهش نیز همسان با نتایج پژوهش مذکور، فراوانی نیروی انسانی متخصص در ۵۷ درصد و فضای فیزیکی در ۷۱ درصد از کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران کمتر از سطح استاندارد است. ولی بر خلاف موارد مذکور استاندارد مجموعه در کلیه کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات می‌شود. ضمن اینکه راجع به رعایت یا عدم رعایت استاندارد بودجه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور قطعی اظهار نظر نمود.

در پژوهشی با عنوان ارزیابی کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی براساس استانداردهای موجود که در سال ۱۳۸۲ توسط هاشمیان اجرا شده است. نتایج نشان می‌دهد شاخص‌های نیروی انسانی متخصص، مجموعه کتابها و ساعات ارائه خدمات پائین تر از سطح استاندارد هستند. نتایج پژوهش حاضر نیز در زمینه رعایت فراوانی نیروی متخصص که در ۴۳ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات می‌شود موید این مطلب است که این استاندارد در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران پائین تر از سطح استاندارد است. همچنین ساعات ارائه خدمات تنها در ۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت می‌شود و در سایر کتابخانه‌ها پائین تر از سطح استاندارد است. ولی بر خلاف موارد مذکور استاندارد مجموعه در کلیه کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات می‌شود.

سرایان در سال ۱۳۸۴ در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به ارزیابی و مقایسه کتابخانه‌های صنعت برق استان تهران با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران پرداخته است. وی با در نظر گرفتن ۹۳ شاخص برای بررسی استانداردها، ۲۰ کتابخانه تخصصی برق مستقر در استان تهران را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد که از لحاظ میزان رعایت استانداردها، استانداردهای اهداف و وظایف و سازمان و مدیریت در وضعیت بهتری نسبت به سایر استانداردها قرار دارند و استانداردهای خدمات و بودجه در وضعیت نامناسبی هستند. در حالی که این بررسی با ۱۱۳ شاخص در ۲۱ کتابخانه تخصصی صنعت نفت استان تهران نشان می‌دهد که از لحاظ میزان رعایت، استانداردهای مجموعه و اهداف و وظایف در وضعیت مطلوبتری هستند ولی استانداردهای ساختمان و تجهیزات و سازمان و مدیریت نسبت به سایر استانداردها از نظر میزان رعایت از رتبه پائین تری برخوردارند. ضمن اینکه راجع به رعایت یا عدم رعایت استاندارد بودجه در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران نمی‌توان به طور قطعی اظهار نظر نمود.

در پژوهش دیگری که توسط عزیزی در سال ۱۳۸۷ برای بررسی کتابخانه‌های تخصصی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران بر اساس استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران انجام شده است، مجموعاً ۸۶ شاخص برای بررسی استانداردها در نظر گرفته شده است. از نظر میزان رعایت، استانداردهای اهداف و وظایف، و سازمان و مدیریت در وضعیت مناسبتری نسبت به سایر استانداردها قرار دارند. در حالی که این بررسی با ۱۱۳ شاخص در ۲۱ کتابخانه تخصصی صنعت نفت استان تهران نشان می‌دهد که از لحاظ میزان رعایت، استانداردهای مجموعه و اهداف و وظایف در وضعیت مطلوبتری نسبت به سایر استانداردها هستند.

### نتیجه گیری

با توجه به نتایج نهایی بررسی وضعیت استانداردهای ۸ گانه کتابخانه‌های تخصصی ایران (اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، نیروی انسانی، مجموعه، سازماندهی منابع، خدمات، ساختمان و تجهیزات و بودجه) در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران، مشاهده شد که استانداردهای مذکور به ترتیب ۸ مورد فوق در ۹۵، ۶۲، ۸۱، ۱۰۰، ۷۶، ۶۷، ۵۷ و ۵۲ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه رعایت شده است. به طور کلی ۷ استاندارد اول در کتابخانه‌های مورد مطالعه مراعات می‌شوند و تنها در مورد استاندارد بودجه نمی‌توان اظهار نظر قطعی کرد. بنابراین می‌توان گفت استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران مراعات می‌شود، گرچه میزان رعایت شاخص‌ها متفاوت است.

با توجه به نتایج بدست آمده، بالاترین رتبه میزان رعایت استانداردها مربوط به استانداردهای مجموعه (۱۰۰ درصد) و اهداف و وظایف (۹۵ درصد) و پایین‌ترین رتبه میزان رعایت استانداردها مربوط به استانداردهای ساختمان و تجهیزات (۵۷ درصد) و سازمان و مدیریت (۶۲ درصد) می‌باشد.

### پیشنهادات کاربردی

با توجه به رتبه بندی میزان رعایت استانداردهای ۸ گانه کتابخانه‌های تخصصی ایران در کتابخانه‌های صنعت نفت استان تهران پیشنهاد می‌شود:

- ۱- فضای کلی کتابخانه‌ها متناسب با استاندارد گسترش داده شود.
- ۲- در کلیه کتابخانه‌ها فضایی برای مطالعه و پژوهش معلولین اختصاص یابد.
- ۳- وظایف کمیته مشورتی کتابخانه‌ها روشن، دقیق و مکتوب گردد.
- ۴- ساعات ارائه خدمات کتابخانه‌ها افزایش یابد.
- ۵- جهت تبادل اطلاعات کتابشناختی از مارک ایران استفاده شود.
- ۶- تعداد نیروی انسانی متخصص و کمک متخصص در کتابخانه‌ها افزایش یابد.
- ۷- اشتراک نشریات ادواری متناسب با استاندارد مربوطه افزایش یابد.
- ۸- مجموعه منابع کتابخانه‌ها متناسب با استاندارد مربوطه افزایش داده شود.

### فهرست منابع

تعاونی (خالقی)، شیرین. ۱۳۷۰. *استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران*. ویرایش دوم، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی.

رسولی املشی، مرضیه. ۱۳۷۸. *بررسی وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران و ارائه راهکارهای عملی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

روشن بین، افروز. ۱۳۷۹. *مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز تخصصی*. تهران: صنم.

سرایان، آزاده. ۱۳۸۴. *ارزیابی و مقایسه کتابخانه‌های صنعت برق با استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

- عزیزی، فرشته. ۱۳۸۷. بررسی کتابخانه‌های تخصصی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران بر اساس استانداردهای تخصصی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه آزاد، واحد تهران شمال
- علمی، طاهره (۱۳۸۴). *د/اره کتابخانه*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
- هاشمیان، محمدرضا. ۱۳۸۲. ارزیابی کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی بر اساس استانداردهای موجود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی.
- Alemna, A. A. (1989). "Special libraries in Chana: an appraisal". *Aslib Proceeding*. Vol. 41. No. 1: P. 112-120
- Chair. (2002). "Guide for librarians, Manager of hospitals". [S. L:S. N. ]
- Funk, Carfa. j. (2008). "Using standards to make your case: examples from the medical library community". *New Library World*. Vol. 109. No. 5, 6.
- Sing, S. P. (2006). "Special libraries in India: Some current trends". *Library Review*. Vol. 55. No. 8 (May) : P. 520-529
- Zachert (1984). "Evaluation of special libraries". [S. L:S. N. ](Jan) : p. 251-257